

access opportunities, but also considerably effects individual's perception of the world and value orientations. Changing the influence vector from media- to recipient-centered and perfection of the cyberspace relations are viewed as the factors which prevent the danger of personality deformation under the influence of negative tendencies of the socium in the state of crisis.

Key words: cyberspace, personality, subject contamination, communicative interaction, recipient, communicator, media space.

КОНСОЛІДУВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ: СТРУКТУРНА, ДИНАМІЧНА ТА ФУНКЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВІ

О. В. Петрунко, м. Київ

Громадська думка розглядається як феномен масової свідомості, соціальний інститут і важливий чинник розвитку суспільства, котрий має потужний консолідувальний потенціал мобілізації, унормовування та спрямування соціальної поведінки великих груп людей у просоціальне річище. Аналізуються структурно-змістова, динамічна й функціональна складові консолідувального потенціалу громадської думки, означено шляхи його активації.

Ключові слова: громадська думка, консолідована громадська думка, структурно-змістова складова громадської думки, динаміка громадської думки, функції громадської думки, консолідувальний потенціал громадської думки.

Проблема. В усі часи громадська думка відіграла велику, а то й доленосну роль у житті окремих особистостей, соціальних спільнот, держав, суспільств, соціумів. Саме тому спроби формувати її, апелювати до неї і т. ін. є цілком природними. А ігнорування громадської думки чи зневага до неї ніколи не були чинником стабілізації та суспільної злагоди. Це стосується як стабільних, так і перехідних суспільств. Парадоксальною проблемою стабільних демократичних суспільств, які мають розвинуті інститути громадської думки й досконалі інструменти управління нею, є необхідність повсякчас доводити свою конкурентоспроможність, гідно нести “прапор демократії”, відповідати суспільним очікуванням, і саме тому вони змушені витрачати чимало найрізноманітніших ресурсів на зондування громадської думки, її оптимізацію та спрямування в просоціальне річище. Натомість одним із парадоксів перехідного суспільства, яке функціонує й розвивається в умовах становлення демократії, є те, що, з одного боку, значення громадської думки для успішного суспільного розвитку є надзвичайно великим, а з другого – умови й інструменти для формування і зміцнення останньої є не надто сприятливими. І одним із ключових завдань розвитку цього суспільства в умовах необхідних і часом радикальних змін є його консолідація – у думках, почуттях, ставленні

населення до наразі природних і неунікних труднощів, суперечностей та змін.

Мета статті: проаналізувати консолідувальний потенціал громадської думки та означити можливості його зміцнення й активації в умовах стабільних і нестабільних, перехідних суспільств.

Феномен громадської думки (Public Opinion) має давню історію становлення і вивчення. Саме тому нині існує надзвичайно велика кількість визначень цього феномена, кожне з яких наголошує на тому чи тому його аспекті, однак жодне із цих визначень не висчерпує всієї його різнобічності і складності. І не випадково чимало зарубіжних і вітчизняних дослідників (Г. Чілдс, Ю. Габермас, Д. П. Гавра, В. С. Коробейников, Б. А. Грушин та ін. [1–4]) вважають, що в сучасній соціології навряд чи є інше поняття, зміст якого був би таким неясним і викликав стільки суперечок. У своїй концепції масової свідомості Б. А. Грушин компромісно визначає громадську думку як плюралістичне утворення масової свідомості, що репрезентує явне чи приховане ставлення різних груп людей до суспільних інститутів, подій і фактів соціальної дійсності. На думку дослідника, цей феномен, з одного боку, вбирає в себе всі існуючі форми свідомості, а з другого – входить до кожної з них як спосіб їх існування [2].

За результатами докладного аналізу, проведеного П. Д. Фроловим, громадську думку можна визначати як: сукупність індивідуальних думок; способи поведінки людей, включених у соціальну комунікацію; колективну оцінку актуальних подій і явищ суспільного життя; ставлення, що може бути прихованим і явним, суперечливим і консолідованим; систему суджень; результат опитувань населення, цільових груп з певних актуальних питань; однакові погляди (згоду) з питань, що мають важливе емоційне або ціннісне значення; поширені настановлення щодо спірних питань; результат спілкування, інтенсивного обміну поглядами; форму, стан або прояв масової чи суспільної свідомості, синтез буденної і теоретичної свідомості; форму колективної суспільно-пізнавальної діяльності; спільну зацікавлено-ціннісну оцінку й похідну від неї практичну діяльність соціальних суб'єктів і результати цієї діяльності; форму або спосіб переживання і пізнання світу; спонукальне джерело соціальної дії; засіб інтеграції індивідів у єдину соціальну спільноту; машину ідеологічної війни; спосіб впливу на інформаційні потоки соціального середовища; спосіб взаємозв'язку громадськості і владних структур; атрибут громадянського суспільства; невідповідальну (дорадчу) форму влади; компонент соціальної ситуації, середовище реалізації політики; особливий соціальний інститут; можливий інститут соціалізації; інструмент адаптації, специфічний соціальний феномен, соціальне явище тощо [5; 6].

Узагальнення наведеної у фаховій літературі множини визначень дає підстави говорити про громадську думку щонайменше як про:

- 1) системний ментальний феномен, що поєднує ознаки індивідуальної і масової свідомості, містить об'єктивну і суб'єктивну, а також раціональну, емоційну, вольову та поведінкову складові;
- 2) спільний простір індивідуальних і колективних змістів (контент), форму цих змістів та контекст їхнього існування;
- 3) спільний простір емоцій, почуттів, оцінок, ставлень;
- 4) соціальний процес і його динамічні характеристики;
- 5) інструмент (чинник, агент, інститут) формування певних ментальних феноменів, зв'язків, соціально-психологічного впливу, боротьби за привернення прибічників, маніпулювання, "промивання мізків", впливу на свідомість індивідуальних і колективних соціальних суб'єктів тощо).

Від 90-х років ХХ ст., коли, власне, розпочалася масова інформатизація суспільства, громадська думка тлумачиться як важливий соціально-політичний інститут, що визначає, якими мають бути суб'єкти громадської думки і суб'єкти влади, щоб відносини між ними (з урахуванням специфіки відповідного суспільства, його соціального устрою та ін.) були легітимними, інституційними, впорядкованими і по можливості стабільними. У громадській думці репрезентовані не тільки феномени та події суспільного життя, а і його основи: соціально-економічний устрій суспільства, найбільш поширені й упізнавані ідеології, суспільні норми, звичаї, традиції, правила тощо, в яких суспільство зацікавлене і які воно активно позиціонує за допомогою сучасних засобів масової комунікації (інтернет, преса, телебачення, кіно, радіо, збори та ін.). Отже, громадська думка створює можливості для: поділяння людьми соціальної реальності (у тому числі усвідомлення спільності з нею та іншими її суб'єктами, рефлексування схожості з ними чи відмінності від них) на основі спільних інтересів; репрезентації цієї реальності у свідомості індивідуальних і колективних соціальних суб'єктів; фіксування їхніх оцінок і ставлення до цієї поділеної реальності.

Усі наведені вище і не наведені в цьому тексті визначення громадської думки – явно чи імпліцитно – ґрунтуються на ідеях об'єднання, досягнення порозуміння і згоди, на ідеях *консолідації* (від *лат. consolidatio* – об'єднувати, зрощувати, ущільнювати, зміцнювати). Консолідація – це особливий вид систематизації, злиття кількох елементів в єдине ціле, яке утворюється за принципом неадитивності (тобто не як просте складання окремих елементів до купи, а як їх інтеграція, взаємодія і взаємне проникнення один в один). В етнопсихології консолідація виявляється як інтенсивне зближення різних етносів, унаслідок чого вони зливаються, а відтак втрачають ознаки етнічної самосвідомості й етнічної ідентичності. У соціальній і політичній психології йдеться насамперед про соціально-політичну консолідацію, тобто об'єднання, інтеграцію, згуртованість групи (від *англ. gruppenkogession*), соціальної спільноти, суспільства для реалізації спільних зусиль, спрямованих на вирішення певних – спільних для їхніх членів – завдань.

Отже, громадська думка – це феномен, який, з одного боку, є результатом певних консолідувальних процесів, а з другого – містить у собі всі необхідні консолідувальні ресурси й можливості. І це є системною ознакою громадської думки, відсутність якої поставила б під сумнів сам факт існування цього феномена. Тож громадська думка апіорі, уже за своєю визначенням, має потужний консолідувальний потенціал, і питання лише в тому, наскільки цей потенціал має бути активований, щоб громадська думка успішно функціонувала.

Спробуємо обґрунтувати цю тезу, скориставшись однією з відомих концептуальних моделей громадської думки, сформульованою Г. Гегелем, який не тільки порушив питання про співвідношення “загальної” і “особливих” думок, поєднання в громадській думці істини і брехні та деякі інші, а й означив низку *структурних елементів* громадської думки, а саме – умови її існування; її суб’єкти (носії); її об’єкт (зміст); характер суджень, що виступають у ролі громадської думки (ставлення, оцінка). Тож слід проаналізувати структурно-змістовий, динамічний і функціональний виміри громадської думки, які, на нашу думку, операціоналізують її консолідувальний потенціал і роблять його придатним для емпіричного дослідження.

Згідно із запропонованою Г. Гегелем моделлю, важливими структурними елементами громадської думки, які гарантують її ознаки відносно стабільності, є її *суб’єкт* і *об’єкт*. Суб’єкт громадської думки – це її носій (автор, донор, реципієнт). Об’єкт – це те, що говорить від імені суб’єкта і, власне, становить зміст громадської думки. Те й те разом розглядатимемо як *структурно-змістовий вимір громадської думки*.

За популярною донині концепцією Г. Тарда, автора праці “Громадська думка і натовп”, сформульованою понад століття тому, громадську думку творить і формує громада, або громадськість, тобто певні об’єднання (групи) людей, які: 1) є відносно численними; 2) мають активну позицію з певних, небайдужих їй проблем соціального життя; 3) опинилися в однаковій проблемній ситуації, в якій споживають приблизно однакову інформацію і щодо якої мають досить схожі думки й оцінки; 4) усвідомлюють проблемність цієї ситуації для себе й інших; 5) певним чином (і приблизно однаково) на цю проблемну ситуацію реагують [7]. Отже, суб’єктами (носіями) громадської думки можуть бути малі і великі соціальні спільноти, різного рівня організації, функціонування яких можливе і здійснюється на об’єднувальних і, додамо, консолідувальних засадах та принципах [2; 8].

Об’єкт (власне зміст) громадської думки також є відносно сталим її компонентом. За ступенем складності об’єкти громадської думки поділяються на: 1) суспільно значущі факти; 2) суспільно значущі події і явища; 3) суспільні процеси. Найпростіший об’єкт громадської думки – факти дійсності, які включаються до системи взаємодії людей як засіб зберігання та передавання інформації і можуть слугувати стимулом соціальної

активності. Більш складні об'єкти громадської думки – події і явища (повідомність певних фактів, що передбачають їх оцінку залученими до них суб'єктами). Найскладнішими об'єктами громадської думки вважають суспільні процеси. Поліструктурність, динамізм, відсутність чітких ознак і меж є причиною того, що процеси не завжди адекватно і досить вибірково відображаються громадською думкою.

Оскільки пізнавальна здатність громадської думки не безмежна і не всі елементи суспільного буття однаково легко репрезентуються й експлікуються нею, то брак об'єктивних відомостей доповнюється відомостями суб'єктивними, а саме: неперевіреною, але досить поширеною й упізнаваною інформацією, яка циркулює в комунікативних мережах і не суперечить здоровому глузду, об'єднуючи носіїв громадської думки (окремих думок, суджень, переконань, ідей та ідеологій, а також чуток, пліток, забобонів і т. ін.); безпосередніми, заснованими на соціальному досвіді спостереженнями за реальністю; суб'єктивними картинами світу, що значною мірою опосередковані засобами масової комунікації, тощо. І це спільне суб'єктивне знання також має об'єднувальне, консолідувальне значення.

Питання про те, який саме зміст може стати змістом громадської думки, нині вже не є надто дискусійним. Зокрема, В. Л. Оссовський, який детально досліджував проблему ідентифікації громадської думки, вважає, що громадською є лише та думка, яка відповідає щонайменше трьом критеріям [9]:

1) викликає суспільний інтерес, прив'язана до конкретних подій, які є значущими для багатьох людей (чим більше вона торкається життєво важливих інтересів більшості, тим нагальнішим є її задоволення, тим активніше ця думка заявляє про себе, тим активніший процес її формування як громадської думки);

2) дискусійна, цікава для публічного обговорення, оскільки виникає з приводу невирішених питань (і майже ніколи – з приводу питань, щодо яких існує беззаперечне, безпосереднє або наукове знання), тобто її предметом є те, щодо чого існують розбіжності в оцінках, судженнях, характеристиках;

3) компетентна і разом із цим така, що не суперечить здоровому глузду, а тому прийнятна й істинна для значної кількості людей.

Ці критерії визначають авторитет громадської думки і її вплив на індивідів, соціальні групи, політичну систему, суспільство в цілому. Вони набувають особливого значення в медіасуспільствах, в умовах, коли численні мас-медіа продукують множину альтернативних думок, здатних впливати на зміст, якість і динаміку громадської думки. Не випадково сучасні дослідники беруть до уваги не лише структурно-змістові, а й динамічні характеристики громадської думки, які характеризують її не стільки як результат обміну певними змістами, а насамперед як процес цього обміну.

Динамічний (процесуальний) вимір громадської думки репрезентує процес та етапи її становлення, а також критерії її зрілості, сформованості і сконсолідованості у певній ситуації в певний момент часу. За своїми динамічними (процесуальними) характеристиками (на відміну від характеристик структурно-змістових) громадська думка є нестабільною, мінливою, суперечливою, нечуливою до одних впливів і здатною до швидких, рішучих і несподіваних змін унаслідок інших. Вона повсякчас перебуває у стадії формування, змін, творення й перетворення. У її розвитку можна виділити кілька етапів:

1) *етап зародження і виникнення* (ознаки етапу: інтерес людей до певної проблеми; активний пошук ними інформації, що стосується цієї проблеми, звертання до різних джерел інформації; вироблення індивідуальних суджень; потреба висловити свою думку, обмінятися нею з іншими суб'єктами соціальної взаємодії);

2) *етап становлення, формування* (ознаки етапу: взаємодія індивідуальних і групових суб'єктів; обмін думками, емоціями, оцінками; пошук і згуртування однодумців; виявлення подібних і протилежних суджень та вироблення спільних, узгоджених, консолідованих ідей і думок, які набувають легітимності і впливають на дії людей та соціальних інститутів);

3) *етап функціонування* (ознаки етапу: проблема перебуває у фокусі інтересу і загальної уваги, зацікавлені суб'єкти належно інформовані щодо неї; існує переконаність у правильності думки та її легітимності; для неї характерні соціальна зрілість, сталість, інтенсивність поширення, легітимність і публічність; вона слугує орієнтиром і регулятором соціальних дій та поведінки);

4) *етап деактуалізації і "розпаду", відмирання* (ознаки етапу: зниження масового інтересу до проблеми, втрата нею актуальності й гостроти для більшості (наприклад, у разі, якщо проблему вже розв'язано; якщо з'явилось щось таке, що її витіснило; якщо вирішення цієї проблеми, попри всі докладені зусилля, наразі неможливе); думка дедалі більше перестає бути громадською і перетворюється на розрізнені міркування окремих людей чи окремих груп, які втрачають статус придатних для публічного обговорення).

Динамічними показниками розвитку громадської думки, її зрілості, сформованості, єдності, сконсолідованості є:

1. *Масштаби й інтенсивність поширення* – кількість осіб, поінформованих щодо змісту громадської думки, та кількість її прибічників, а також темпи зростання їх числа; ці показники визначають і дають змогу прогнозувати рівень соціальної підтримки даної думки.

2. *Інтенсивність впливу*, або інтенсивність "поділяння" суб'єктами змісту громадської думки, ступінь згоди щодо цього змісту, єдність оцінок і ставлень щодо неї (наприклад, у соціологічних опитуваннях це вимірюється за допомогою типових відповідей респондентів на запитання

анкет: “цілком згоден – згоден частково – мені байдуже – не згоден – зовсім не згоден”).

3. *Стабільність* – відтинок часу, протягом якого в суспільстві домінує певна громадська думка, зміст, спрямування й інтенсивність якої залишаються практично незмінними.

4. *Інформаційна насичуваність* – показник, що відображає, як змінюється загальний обсяг спільних та узгоджених знань суб'єктів (носіїв думки) щодо об'єкта громадської думки.

5. *Конкурентоздатність* – вказує на зрілість, узгодженість, впливовість, самодостатність сформованої думки, її здатність залишатися тою ж самою самій собі попри наявність інших, альтернативних і суперечливих, думок та поглядів.

Разом з наведеними вище структурно-змістовими показниками щойно означені динамічні показники громадської думки становлять її консолідувальний потенціал і характеризують ступінь активації цього потенціалу. Видається очевидним, що динамічні показники протилежної модальності (неналежне поширення, брак інтересу або неактивне чи невідзначене ставлення до неї, надмірна чутливість до впливів і відсутність ознак стабільності, неналежна динаміка інформованості щодо об'єкта громадської думки, неспроможність впливати на свідомість і почуття дійсних та потенційних її носіїв, витримувати конкуренцію з іншими агентами соціального впливу) свідчать про її незрілість та неконсолідованість.

Функціональний вимір громадської думки визначає її як інструмент впливу на розвиток суспільства і репрезентований соціально значущими її функціями, що перебувають у системному зв'язку одна з одною. Кожна із цих функцій, крім ефектів безпосередньої її реалізації, явно чи імпліцитно активує й опосередковує консолідувальні процеси в глибинах громадської думки.

Усю множину цих надзвичайно різноманітних функцій можна об'єднати в три великі групи:

1) когнітивні (інформувальні, смислопороджувальні, рефлексивні, аналітико-прогностичні, креативно-перетворювальні та ін.);

2) експресивні (оцінки і ставлення, обмін емоціями і почуттями тощо);

3) регулятивні (функції соціального впливу і соціального контролю – нормувальні, прескриптивні, пропозиційні, функції контролю і санкцій тощо).

Когнітивні функції полягають у критичному осмисленні громадською думкою суспільних подій, явищ, процесів, дій, рішень та інших показників ефективності соціальних інституцій і владних структур; рефлексивному аналізі цих явищ і свого місця в них; прогнозуванні як дальшого перебігу подій, що з ними пов'язаний, так і власної спроможності брати в них участь; активному смислоутворенні і творчому виробленні альтернативних бачень і можливостей.

Експресивні функції (або функції оцінювання і ставлення) полягають у виявленні й експлікації оцінок, емоцій, почуттів, певної позиції щодо суспільних подій, явищ, процесів, суспільних проблем, дій і рішень влади та власного місця в соціальному процесі. Ці експресивні реакції можуть бути як очевидними, так і прихованими, імпліцитними, але вони завжди існують. З одного боку, вони опосередковують мотивацію й соціальну поведінку суб'єктів громадської думки, а з другого – є засобом опосередкованого контролю за діями влади, еліти, інших соціальних суб'єктів в усіх сферах суспільного буття.

Система *регулятивних функцій* (як прямої, так і опосередкованої дії), власне, й існує для узгодження та інтеграції, з одного боку, соціально значущих економічних, політичних, соціальних, моральних та інших відносин між індивідами, соціальними групами і суспільством, з другого – емоцій, почуттів, ставлень і т.ін. як чуттєвої основи для консолідувальних настроїв, з третього – прийнятних для більшості дій, стратегій і моделей поведінки тощо.

У найбільш загальному розумінні громадська думка виконує функцію системного соціального впливу, використовуючи для цього найрізноманітніші важелі впливу. Так, варто говорити про: 1) *інформувально-консультативну функцію* (інформування та надання порад і рекомендацій щодо розв'язання певних соціальних проблем суспільного значення інститутам влади, цільовим групам населення та ін.); 2) *нормативно-директивну функцію* (ініціювання нормотворчих процесів, вироблення нових соціальних, політичних, культурних, поведінкових норм з метою впровадження їх у суспільне життя; участь у виробленні рішень щодо проблем, які перебувають у центрі суспільної уваги й суспільного контролю; тиск на владу з метою реалізації цих рішень, у тому числі через референдуми, вибори, демонстрації, мітинги й інші засоби прямого і непрямого тиску); 3) *сугестивно-навіювальну функцію* (вплив на структуру свідомості, які мають спільну емоційно-чуттєву основу, але є практично не усвідомленими, а отже, нечутливими до раціональних впливів, а натомість надзвичайно чутливими до емоціогенних впливів); 4) *соціалізувально-виховну функцію* (прищеплення новим поколінням просоціальних цінностей, норм, правил поведінки в суспільстві, інтеграція їх у суспільне життя); 5) *функцію контролю і санкцій* (з одного боку, контроль за діяльністю і відповідальністю влади й органів управління, з другого – контроль за думками і поведінкою членів суспільства, за виконанням ними чинних суспільних норм, з третього – упровадження моральних та інших санкцій за порушення цих вимог і норм.

При цьому регулювальний та консолідувальний вплив громадської думки полягає ще й у тому, що, по-перше, громадська думка здатна як ініціювати, позиціонувати й лобіювати певні соціальні події, явища, процеси, надаючи суб'єктам, які беруть у них участь (як реальним чи потенційним носіям громадської думки), різноманітні *позитивні соціальні*

підкріплення (заохочення, підтримка, схвалення і т. ін.), так і гальмувати їх, публічно застосовуючи щодо них і їхніх учасників *негативні підкріплення* (засудження певних думок і дій, негативні заяви, заперечення, груповий тиск, цькування, соціальні санкції тощо). По-друге, усі функції громадської думки реалізуються у двох взаємопов'язаних вимірах – *горизонтальному* (узгодження стосунків і поведінки індивідів у референтних соціальних групах) і *вертикальному* (узгодження відносин громадян і соціальних груп із владою, суспільною елітою, соціальними інститутами тощо).

Означені структурно-змістовий, динамічний та функціональний виміри громадської думки, по-перше, репрезентують консолідувальний її потенціал і підказують шляхи зміцнення цього потенціалу; по-друге, слугують критеріями зрілості й консолідованості громадської думки, які уможливають операціоналізацію як самої громадської думки, так і консолідувального її потенціалу, а отже, уможливають емпіричне їх дослідження; по-третє, є потужними важелями, за допомогою яких вона реалізує свій соціальний вплив. І все це є актуальним як для стабільних, так і для перехідних суспільств.

Стабільні демократичні суспільства мають, як правило, міцні демократичні традиції і розвинуту систему інститутів громадської думки. Перед цими суспільствами стоять насамперед завдання з підтримки цінностей демократичної культури, збереження стабільності й конкурентоспроможності демократичної влади, залучення громадян до політичної участі та прийняття важливих, суспільно значущих рішень. Шляхи узгодження (консолідації) думок у цих суспільствах також досить добре відомі: формування “порядку денного” (перемагає той, хто гучніше заявляє про себе, а отже, той, кому належать мас-медіа); вибудовування “піраміди думок”; поширення думок через соціальні мережі, зокрема флешмоби; консолідація навколо еліт; надання права голосу більшості (громадські обговорення, референдум, вибори); ініціювання процедури імпичменту; вироблення консенсусу думок і т. ін. Природними інструментами консолідації в цих суспільствах є такі феномени, як спільне історичне минуле, традиції, державні й суспільні інститути, у тому числі мас-медіа, суспільний дискурс і не так спільні проблеми, як спільні перспективи.

Усе це застосовується як інструментарій, що має консолідувальну спроможність, і в перехідних, додемократичних суспільствах, але там ці інструменти менш ефективні. Значення традиційних інтеграторів – як макрорівня (патріотизм, відчуття належності до єдиної макроспільноти тощо), так і мікрорівня (товаришність, відданість справі тощо) у цих суспільствах істотно послаблене, а тому надзвичайно актуальною є потреба в нових інтеграторах, вибір і запровадження яких залежить від того, яку стратегію консолідації – з трьох нині найвідоміших – суспільство обирає:

1) *авторитарну* (директивну, імперативну), згідно з якою люди (групи людей, думку яких належить сформувати, а їхню поведінку – скерувати в потрібне річище) мусять підпорядкуватися спрямованому на них впливу;

2) *маніпулятивну* (відому як “промивання мізків”), згідно з якою чиниться непомітний вплив на думки і поведінку людей (соціальних груп) з метою змінити їх у бажаному для агента-маніпулятора напрямі;

3) *демократичну* (стратегію оптимального суспільного розвитку), за якої цілі, поставлені демократичними агентами впливу, реалізуються в умовах орієнтації суб’єктів соціальної взаємодії на відкриті й рівноправні стосунки, врахування мотивів і потреб більшості з них.

Висновки:

1. Здійснений структурно-функціональний аналіз громадської думки дає підстави розглядати її як потужну ресурсну систему, яка має три складові: 1) структурно-змістову, представлену певними змістами і носіями цих змістів, які перебувають у стані активного взаємообміну і взаємовпливу; 2) функціональну, репрезентовану системними і частковими функціями, які реалізуються нею самою та окремими елементами її структури; 3) динамічну, що відображає процес становлення громадської думки і власне розгортання її консолідувального потенціалу.

2. Усі складові громадської думки містять природні консолідувальні ресурси, наявність яких є системною ознакою і вихідною умовою існування громадської думки. Ці ресурси становлять консолідувальний потенціал громадської думки, завдяки активації і розгортанню якого вона стає дедалі консолідованішою. Ця гіпотеза підтверджується тим, що всі відомі визначення громадської думки явно чи імпліцитно ґрунтуються на ідеях об’єднання, порозуміння і згоди, систематизації і консолідації.

3. Активація консолідувального потенціалу громадської думки відбувається насамперед через: а) посилення консолідувального змісту громадської думки, його актуальності, гостроти, дискусійності, смисло- й емоційності; б) посилення консолідувальної мотивації та консолідувальної готовності її суб’єктів, посилення їхньої соціальної мобільності, активацію рефлексії, кількісних і якісних показників комунікації між цими суб’єктами, підвищення їхньої загальної, рефлексивної та інформаційної культури; в) активацію її консолідувальних функцій, сумісних з конкретною соціальною ситуацією; г) оптимізацію динаміки поширення громадської думки та набуття нею ознак “зрілості” (публічне обговорення, широка підтримка, розвиток у напрямі консолідації і згоди).

Література

1. *Гавра Д. П.* Общественное мнение как социологическая категория и как социальный институт / Д. П. Гавра. – СПб. : ИСЭП РАН, 1995. – 235 с.
2. *Грушин Б. А.* Мнения о мире и мир мнений. Проблемы методологии исследования общественного мнения / Б. А. Грушин. – М. : Политиздат, 1967. – 400 с.

3. *Коробейников В. С.* Пирамида мнений / В. С. Коробейников. – М. : Мысль, 1981. – 222 с.
4. *Габермас Ю.* Структурні перетворення у сфері відкритості / Юрген Габермас ; пер. з нім. Анатолія Онишка. – Львів : Літопис, 2000. – 320 с.
5. *Бурдьє П.* Социология политики : пер. с фр. / Пьер Бурдьє ; сост., общ. ред. и предисл. Н. А. Шматко. – М. : Socio-Logos, 1993. – 336 с.
6. *Фролов П. Д.* Громадська думка у соціологічному та соціально-психологічному вимірах / П. Д. Фролов // Збірник наукових статей Київського міжнародного університету і Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. Серія: “Психологічні науки: проблеми і здобутки”. – К. : КИМУ, 2013. – Вип. 4. – С. 239–252.
7. *Тард Г.* Общественное мнение и толпа : пер. с ф. / Габриель Тард. – М. : Ин-т психологии РАН; КСП+, 1999. – 414 с.
8. *Ядов В. А.* Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности / В. А. Ядов. – 3-е изд., испр. – М. : Омега-Л, 2007. – 567 с.
9. *Оссовский В. Л.* Проблема идентификации общественного мнения / В. Л. Оссовский // СОЦИС. – 1999. – № 10. – С. 7–16.

О. В. Петрунько О. В. Консолидирующий потенциал общественного мнения: структурная, динамичная и функциональная составляющие

Общественное мнение рассматривается как феномен массового сознания, социальный институт и важный фактор развития общества, обладающий мощным консолидационным потенциалом мобилизации, нормирования и направления социального поведения больших групп людей в просоциальное русло. Анализируются структурно-содержательная, динамическая и функциональная составляющие консолидационного потенциала общественного мнения, обозначены пути его активирования.

Ключевые слова: общественное мнение, консолидированное общественное мнение, структурно-содержательная составляющая общественного мнения, динамика общественного мнения, функции общественного мнения, консолидационный потенциал общественного мнения.

Petrunko O. V. Consolidation potential of public opinion: structural, dynamic and functional components

Public opinion is considered as a phenomenon of public consciousness, a social institution, and an important factor of societal development, which has a powerful consolidation potential for mobilization, regulation and direction of social behavior of large groups of people in the pro-social stream. The structural-content, dynamic and functional components of the public opinion consolidation potential are analyzed. Opportunities for public opinion activation are outlined.

Key words: public opinion, consolidated public opinion, structural-content component of public opinion, dynamics of public opinion, functions of public opinion, consolidation potential of public opinion.